

PÕHIKOOLI GEOGRAAFIA LÕPUEKSAMI HINDAMISJUHEND 16. JUUNI 2008

Eksamitöö ülesannete vastused hinnatakse 0,5 punkti täpsusega, kuid eksami **lõpptulemus ümardatakse täispunktideni suurema punktisumma poole. Maksimaalselt on võimalik saada 75 punkti.** Hindamiskaala on järgmine:

68–75 punkti – (90–100 %) – hinne ”5”
53–67 punkti – (70–89 %) – hinne ”4”
34–52 punkti – (45–69 %) – hinne ”3”
15–33 punkti – (20–44 %) – hinne ”2”
0–14 punkti – (0–19 %) – hinne ”1”

Järgnevalt on toodud juhised, kuidas iga küsimuse puhul punkte arvestada. Lisatud on ka näiteid, kuidas hinnata võimalikku osaliselt õiget vastust. Kindlasti pole näited ammendavad, sest kõiki vastusvariante pole võimalik ette näha. Ka õigeid vastuseid võib erinevalt sõnastada, siintoodu ei ole ainuvõimalik. Kui õpilane on vastanud teisiti, palume eksamikomisjonil punktimäära üle otsustada põhimõttel: õige ja ammendav vastus annab maksimumpunktid ning osaliselt õige vastus annab maksimumpunktidest proportsionaalselt vähem punkte.

Palume märkida iga eksamitöö tiitellehele punktisumma, eksamihinne, aastahinne ja õpilase andmed. Samuti palume täita kõik hindamiseks ettenähtud ruudud, ka sel juhul, kui õpilane on jätnud vastamata või mugavam oleks kogu ülesande eest saadavad punktid ühte ruudukesse kirjutada. Kõikide hindamiseks mõeldud ruudukeste täitmine on oluline andmete töötlemiseks. Sellest sõltub tagasiside täpsus ja põhjalikkus.

KÜSIMUSED JA VASTUSTE HINDAMISKRITEERIUMID

I. OSA

1. Märgi kaardile õigesse kohta järgmisi geograafilisi objekte tähistavad tähed:

max 5 punkti

Iga kaardile õigesti märgitud objekt annab 0,5 punkti.

2. Vaata kaarti ja pilte. Seosta pilt loodusvööndiga. Kirjuta iga pildi juurde, mis loodusvööndit see pilt iseloomustab ja mis tähega seda loodusvööndit kaardil märgitakse.

Loodusvöönd: **vihmamets**

Täht kaardil: **G**

Loodusvöönd: **savann**

Täht kaardil: **F**

Loodusvöönd: **tundra**

Täht kaardil: **B**

Loodusvöönd: **kõrb**

Täht kaardil: **E**

max 8 punkti

Iga õigesti märgitud loodusvöönd annab 1 punkti.

Iga õigesti märgitud täht, mis kaardil seda loodusvööndit tähistab, annab samuti 1 punkti.

Kui õpilane on loodusvööndi nimetanud valesti, näiteks vihmametsa asemel pakkunud lähistroopilist metsa, kuid kaardil märgitud tähe kirjutanud õigesti, so G, siis saab ta 1 punkti. Kui õpilane on

näiteks vihmametsa asemel pakkunud lähistroopilist metsa ja kaardil märgitud tähena pakkunud D, saab ta 0 punkti.

3. Kumb on tüüpiline parasvöötme mandrilise kliima diagramm? Põhjenda.

Parasvöötme mandrilist kliimat iseloomustab diagramm A

max 1 punkt

Põhjendus

- Parasvöötme mandrilises kliimas on talvekuude keskmised temperatuurid madalamad, langevad miinuskraadidesse.
- Parasvöötme mandrilises kliimas on aastane temperatuuride kõikumine küllaltki suur. Diagrammil B on temperatuuride aastane amplituud liiga väike mandrilise kliima iseloomustamiseks. Jms.

Vastus annab 1 punkti, kui on esitatud üks põhjus diagrammi A sobivuse või diagrammi B mittesobivuse kohta.

4. Kaart kujutab põhjapolaarala ehk Arktikat. Vasta kaardi põhjal järgmistele küsimustele.

max 9 punkti

a) Mis ilmakaarde näitavad kaardil olevad nooled?

1) lõunasse 2) itta

Kumbki õigesti nimetatud ilmakaar annab 1 punkti.

b) Kuidas nimetatakse kaardil katkendjoonega kujutatud joont?

Õige vastus **põhjapolaarjoon** annab 1 punkti. Kui õpilane on märkinud rohkem kui ühe vastusvariandi, siis saab ta 0 punkti.

c) Märgi kaardil O-ga põhjapoolus.

Õpilane saab vastuse eest 1 punkti, kui ta on märkinud täpselt meridiaanide koondumispunkti. Kui õpilase vastus on küll põhjapooluse lähedal, kuid ei märgi seda punkti täpselt, saab ta 0 punkti. Selle vastuse eest on võimalik saada kas 0 või 1 punkti.

d) Kui kaugelt põhjapoolusest jääb Gröönimaa lõunatipp? 2250 km +/-150 km

Kui õpilase vastus jääb vahemikku 2250 +/-150 km, saab ta 1 punkti, kui eksimus jääb vahemikku +/- 250 km, saab ta 0,5 punkti. Kui eksimus on suurem, väärub vastus 0 punkti.

e) Viiruta kaardil ala, kus esinevad polaaröö ja polaarpäev.

Õpilane saab vastuse eest maksimaalselt 2 punkti, kui viirutatud on kogu põhjapolaarjoonest ümbritsetud ala. Kui õpilane on jätnud nõutust kuni 1/3 viirutamata, või on vähesel määral viirutanud ka polaarjoonest lõuna poole jäävaid alasid, saab ta 1 punkti. Kui õpilane on viirutanud õiges piirkonnas, kuid vähem kui 50%, saab ta 0,5 punkti.

f) Tõmba joon alla Arktikas elavate loomade nimetustele.

KEISERPINGVIIN, POLAARREBANE, JÄÄKARU, ILVES, MORSK, GRÖÖNI HÜLJES

Iga õigesti märgitud nimetus annab 0,5 punkti. Kui lisaks õigetele on alla joonitud ka valesid vastuseid, siis üks vale vastus võtab 0,5 punkti maha. Kui õpilane on kõik nimetused alla jooninud, saab ta vastuse eest 0 punkti.

20. Kaardil on märgitud kolm väga hõreda asustusega piirkonda. Nimeta need piirkonnad ja selgita pikemalt, miks seal on asustus väga hõre.

max 6 punkti

	Piirkond	Selgita pikemalt, miks seal on asustus väga hõre.
A	Amazonase madalik, Brasiilia vihmamets	Väga kuum ja niiske ekvatoriaalne kliima raskendab inimeste elu.
B	Tiibet Tiibeti kiltmaa Sise-Aasia	Väga kõrge ja mägine piirkond, õhk on hõre, mistõttu elada raske. Karm kliima, kuiv ka külm – takistab põlluharimist ja elatise hankimist.
C	Suur Liivakõrb, Austraalia loodeosa, lääneosa	Kuum ja kuiv kõrbekliima ja raske vett kätte saada.

Üks õigesti nimetatud piirkond annab 1 punkti. Õpilane võib piirkonna nimetada nii loodusobjektide kui ka riikide järgi. Piirkonna määratlemisel on oluline, et määratlus ei oleks liiga lai ja seetõttu ebamäärane, näiteks vastused Lõuna-Ameerika, Hiina ja Austraalia annavad 0 punkti. Üks õigesti sõnastatud põhjus annab samuti 1 punkti.

NB! Piirkonna määratlemise eest palun punktid märkida ruudukesse 59 ja selgituste eest saadud punktid ruudukesse 60.

Sel aastal palume oma arvamust eksamitöö kohta avaldada elektrooniliselt. Küsimustik on Eksamikeskuse kodulehe aadressil <http://www.ekk.edu.ee>

Teie arvamused, hinnangud ja kommentaarid on väga olulised selleks, et edaspidi nii eksamitööd kui ka hindamisjuhendit paremaks muuta. Oma arvamused ja ettepanekud võite soovi korral saata ka e-posti aadressil: Lea.Koppel@ekk.edu.ee

Teade selle kohta, millised koolid peavad oma eksamitööd eksamikeskusesse saatma, tuleb pärast eksamiperioodi lõppu.

Täname! Eksamikomisjon

15. Selgita, kuidas mõjutavad loodusvarad ja kliima majandustegevust Norras.

max 4 punkti

Loodusvarad: Norras leidub naftat ja maagaasi, mis võimaldab kütuseid toota. Norra metsavarud võimaldavad puidu- ja paberitööstust arendada. Norral on pikk rannik ja head kalavarud, mistõttu kalatööstus on olulisel kohal. Mägise reljeefi tõttu on palju hüdroelektrijaamu. Vms.

Kliima: Suurem osa Norra territooriumist jääb parasvöötmesse, põhjaosa lähisarktilisse kliimavöötmesse. Karm kliima takistab majandustegevust, eriti põllumajandust, mistõttu haritavat maad on väga vähe ja sedagi ainult riigi lõunaosas. Riigi põhjaosas on võimalik põhjapõtru kasvatada. Tormid Põhja ja Norra merel raskendavad nafta ja gaasi ammutamist ning laevaliiklust. Vms.

Nii loodusvarade kui ka kliima mõju selgitamisel annab üks selgitus 1 punkti, seega mõlema kavapunkti juures tuleb maksimumi saamiseks esitada kaks selgitust.

16. Saaremaa ja mandri vahele kavatakse ehitada sild. Esita sellele projektile üks argumenteeritud poolt- ja vastuväide.

max 2 punkti

Poolt: Paraneb ühendus mandri ja Saaremaa vahel. Kiiremini on võimalik jõuda mandrilt saarele ja vastupidi, sest liikumine ei sõltu enam praamiühendusest. Vms.

Vastu: Silla ehitamine on väga kulukas ja võib kaasa tuua keskkonnaprobleeme Väinameres. Vms.

Üks argumenteeritud väide annab 1 punkti.

17. Nimeta neli maavara (fossiilset kütust), mida maailmas kasutatakse energia saamiseks.

max 3 punkti

Kivisüsi, pruunsüsi, nafta, maagaas, põlevkivi.

Üks õigesti nimetatud maavara annab 0,5 punkti. Kui õigete kõrval on nimetatud ka ebasobivaid, siis iga vale variant võtab 0,5 punkti maha. Õpilaste vastustes lugeda õigeks ka turvas.

Miks neid maavarasid nimetatakse fossiilseteks kütusteks?

Sest need maavarad on tekkinud kunagi elanud organismide jäänustest.–1 punkt.

18. Miks paiknevad Eesti suuremad elektrijaamad Kirde-Eestis Narva lähedal, aga mitte Tallinnas, kus elab 30% Eesti rahvastikust ja nõudlus elektri järele on väga suur?

max 1 punkt

Sest põlevkivimaardlad, kaevandused, karjäärid paiknevad Ida-Virumaal. Põlevkivi vedamine Tallinna lähedale ei oleks majanduslikult otstarbekas. VMS.

19. Kuidas muudab maavarade kaevandamine pinnamoodi? Selgita kahe näite abil

max 2 punkti

- 1) Põlevkivi rikastamisel tekivad aherainemäed ehk terrikoonid.
- 2) Karjääri viisilisel kaevandades tekivad suured negatiivsed pinnavormid.
- 3) Kaevandused võivad vajuda ja seega pinnamoodi muuta.

Üks selgitus annab 1 punkti.

5. Joonisel on kujutatud ookeanis asuvat mägist saart, mis jääb kagupassaatide piirkonda.

max 2 punkti

Kummal mäestiku nõlval sajab rohkem, ida- või läänepoolsele? **Idanõlval.**

Selles ülesandes saab õpilane punkte põhjendamise eest, kui ta on teinud eelnevalt õige valiku. Õige valiku eest punkte ei anta.

Põhjenda, miks seal rohkem sajab.

- 1) Idarannikust möödub soe hoovus, mis muudab õhu soojemaks ja niiskemaks.
- 2) Saar asub lõunapöörjoone piirkonnas, kus valitsevad kagupassaadid, mis viivad niisked õhumassid idarannikule.
- 3) Niiske õhk kerkib mööda nõlva üles ja kerkides jahtub. Jahtunud õhus veeaur kondenseerub ja tekivad sademed.

Üks õige põhjendus annab 1 punkti. Kui õpilane on põhjendanud nii, nagu kahes järgnevas variandis, saab ta kokku 1 punkti.

1. variant: 1) Idarannikut mõjutab soe hoovus.
- 2) Läänerannikut mõjutab külm hoovus.

2. variant: 1) Idarannik on tuulepealne nõlv, seetõttu sademeterohke.
- 2) Läänerannik on tuulealune, seetõttu on seal vähe sademeid.

6. Jaota pinnavormid tekkeviisi järgi rühmadesse ja leia kõikidele rühmadele sobivad pealkirjad: morentasandik, sälkorg, rannavall, lammorg, maasäär, linnamägi

max 4 punkti

Mandrijäätetekkelised	Vooluveetetekkelised	Meretekkelised	Inimtekkelised ehk tehispinnavormid
voor	sälkorg	rannavall	tuhamägi
morentasandik	lammorg	maasäär	linnamägi

Iga tabelis õigesti täidetud lahter annab 0,5 punkti. Kui üks pinnavorm on paigutatud mitme tekkeviisi alla, siis selle pinnavormi rühmitamise eest punkte ei anta.

7. Vaata joonist ja otsusta, kas järgmised väited on tõesed või väärad. Põhjenda oma otsuseid.

max 5 punkti

tõene/väär 2006. aastal oli rahvastiku iive Eestis negatiivne.

Väite üle otsustamine punkte ei anna. Põhjendamine annab 1 punkti, kui õpilane on oma vastuses välja toonud selle, et 2006. aastal oli Eestis surmajuhtumeid rohkem kui sündide, seetõttu oli iive negatiivne.

tõene/väär Ajavahemikul 2000–2006 kasvas Eestis rahvaarv iibe mõjul.

Väite üle otsustamine punkte ei anna. Põhjendamine annab 1 punkti, kui õpilane on vastuses välja toonud selle, et negatiivse iibe korral rahvaarv väheneb.

Iseloomusta Eesti rahvastiku iibe muutumist ajavahemikul 2000–2006. Põhjenda muutusi.

Üks õigesti sõnastatud muutus annab 1 punkti ja põhjendus annab samuti 1 punkti. Kui õpilane on detailselt iseloomustanud iibe muutumist, kuid pole seda põhjendanud, saab ta maksimaalselt 2 punkti.

Järgnevalt näitaks 3 punkti vääriline vastus. Aastatel 2000 ja 2001 iive langes, sest sündimus langes ja suremus pisut kasvas. Alates 2002. aastast on iive kasvanud, sest sündimus on tasapisi kasvanud ja suremus langenud.

II. OSA

8. Loe läbi järgnev tekst ning vasta seejärel küsimustele.

max 6 punkti

Miks prognoositakse Venemaa Euroopa-osas kevadiste üleujutuste vähenemist?

Sellepärast, et talvel ei teki enam nii paksu lumikatet ja seetõttu jäävad lumesulamisvetest tekitatud tulvad ka väiksemaks.

Õpilane saab vastuse eest 1 punkti, kui on välja toonud seose, et talvine lumikate väheneb ja sellest tulenevalt vähenevad ka kevadised üleujutused Venemaa Euroopa-osas.

Miks kliima soojenemisega kaasnevad Siberi jõgedel suuremad kevadised üleujutused kui praegu?

Siberis koguneb talvel senisest paksem lumikate, mis sulades tekitab suuri üleujutusi.

Õpilane saab vastuse eest 1 punkti, kui on välja toonud seose, et Siberis talvine lumikate pakseneb ja sellest tulenevalt on ka kevadised üleujutused rängemad.

Leena jõe ääres asub Jakutsk. Määra selle linna geograafilised koordinaadid.

Jakutski koordinaadid on: 62° N ja 129° (130°) E

Nii geograafilise laiuse kui ka pikkuse määramine annab kumbki 1 punkti, kui õpilase vastus jääb vahemikku 61–63° N ja 128–130° E. Õpilane saab geograafilise laiuse määramise eest 0,5 punkti, kui vastus jääb vahemikku 59–60° N või 64–65° N. Õpilane saab geograafilise pikkuse määramise eest 0,5 punkti, kui vastus jääb vahemikku 126–127° E või 131–132° E.

Kui õpilane on vastuses määranud geograafilist laiust meridiaanide ja pikkust rööbikute järgi, ehk andnud vastuseks näiteks 62° E ja 129° N, saab ta 0 punkti.

Kuidas nimetatakse Leena jõe suudmeala? Delta–1 punkt.

Selgita, mis tingimustel kujuneb jõel seda tüüpi suue.

- Jõevool alamjooksul on väga aeglane ja seetõttu kuhjuvad setted suudmesse.
- Jõgi kannab kaasa palju setteid / voolab kulutusele kergesti alluvate kivimitega piirkonnas.
- Jõesuudmes ei ole ulatuslikku tõusu ja mõõna hoovust, mis setted ära kannaks.
- Veekogu, kuhu jõgi suubub, on suudmealal madal.

Õpilane saab vastuse eest 1 punkti, kui on välja toonud ühe põhjuse.

9. Kaspia meri on tegelikult järv. Põhjenda.

max 2 punkti

Kaspia on järv, sest sellel puudub ühendus maailmamerega. – 1 punkt.

Too veel üks näide järvest, mida nimetatakse mereks.

Surnumeri, Araali meri, Sutlepa meri. Ühe sobiva järve nimetamine annab 1 punkti.

10. Milline järgmistest väidetest Läänemere kohta on tõene? Tõene väide tähistab X-ga.

max 4 punkti

Õpilane saab 1 punkti, kui on tähistanud järgmise vastuse: Vesi on Läänemeres magedam kui maailmameres keskmiselt.

Kui õpilane on märkinud rohkem kui ühe vastusvariandi, siis saab ta 0 punkti.

Selgita, kuidas järgmised tegurid mõjutavad vee soolsust Läänemeres.

Sademed ja aurumine: sademeid on rohkem, kui aurub, see muudab Läänemere vett magedamaks.

Jõgede sissevool: Läänemere voolab palju jõgesid, mis muudavad vee magedamaks.

Ühendus ookeaniga: on madal ja kitsas, mistõttu suure soolsusega ookeani vett pääseb Läänemerele vähe.

Üks õige selgitus annab 1 punkti.

11. Kasuta juuresolevat Narva-Jõesuu kaarti ja Eesti atlasest olevaid kaarte järgmiste ülesannete täitmiseks.

max 5 punkti

A) Jaan saabus bussiga Narva-Jõesuusse. Juhata Jaan bussipeatusest Jüri majani.

Tee juhatamine annab maksimaalsed 2 punkti, kui selle järgi on võimalik realselt jõuda Jüri majani peamiselt mööda Mäe või Karja tänavat liikudes.

Kui õpilane on oma vastuses pakkunud mõne pikema ja keerulisema marsruudi, või teinud tee juhatamisel väikseid eksimusi, siis saab ta vastuse eest 1 punkti.

B) Märgi juhutatud teekond kaardile.

Kui teekond on kaardile märgitud nii, nagu eelnevalt juhutatud, saab õpilane vastuse eest 1 punkti.

Kui kaardile märgitu ja teejuhatatus erinevad siis, sõltuvalt eksimusest, saab õpilane vastuse eest vähem punkte.

C) Iseloomusta Narva-Jõesuu geograafilist asendit.

1) Narva-Jõesuu asub Kirde-Eestis Ida-Virumaal.

2) Narva-Jõesuu asub Narva lahe ääres.

3) Narva-Jõesuu asub Narva jõe suudmes Põhja-Eesti rannikumadalikul.

4) Narva-Jõesuu on piirilinn, asub Eesti-Vene piiri ääres. Vms.

Üks Narva-Jõesuu geograafilise asendi tõene iseloomustus annab 0,5 punkti.

12. Mis kohtadest kaardil (K, L või M) on tehtud geoloogilised läbilõiked A ja B? Põhjenda oma valikut.

max 2 punkti

Geoloogiline läbilõige A on tehtud kohast M, sest Viljandimaal on kõige pealmine kivimikiht Devoni liivakivi.

Geoloogiline läbilõige B on tehtud kohast L, sest seal on pealmine kivimikiht Siluri lubjakivi, (mille all on Ordoviitsiumi lubjakivi).

Ühe geoloogilise läbilõike õige seostamine kaardiga koos põhjendusega annab 1 punkti. Kui õpilane on läbilõiked seostanud õigete kohtadega, kuid on jätnud põhjendamata, saab ta 0,5 punkti.

13. Otsusta, kas järgmised väited on tõesed. Oma otsusele tõmba joon alla.

max 3 punkti

tõene/väär Viljandi ümbruses esineb mitmesuguseid karstivorme.

tõene/väär Piusa jõe ääres võib näha Devoni liivakivipaljandeid.

tõene/väär Ordoviitsiumi ajastu kivimid on tekkinud rohkem kui 500 miljonit aastat tagasi. Iga õige otsus annab 1 punkti.

14. Kust on pärit mulla orgaaniline osa? Õige vastus märki X-ga.

max 1 punkt

Õpilane saab 1 punkti, kui on märkinud järgmise vastuse: taimsetest ja loomsetest jäänustest.

Kui õpilane on märkinud rohkem kui ühe vastusvariandi, siis saab ta 0 punkti.